

SKOLEN PÅ MAIHAUGEN - av Stein Tønnesson

- Det kan ikke finnes noe ~~beveleggende~~ ^{mer stemningsfullt} studiested, sa jeg til meg selv da jeg første gang ^{på gressbakken} stov utenfor den gamle Kirkestua på Maihaugen i september 1976 og skulle begynne på et års studium i samtidshistorie. Det står jeg ved nå da året er slutt. Det lange tømmerhuset fra Dovre med svarte kakkelovner og utskårne skap danner en rolig og alderdommelig ramme om en nyskapende skole.

Målet for dem som startet faget samtidshistorie på Oppland DH i 1975, var å skape en motvekt til tradisjonell historieundervisning. Målet skulle være forståelse i dybden, ikke oversikt i bredden. Forståelsen skulle ikke nås gjennom doserende forelesninger, men gjennom gruppearbeid og skriftlig prosjektarbeid. Dette målet er alt nådd, slik jeg ser det. Jeg skal forsøke å gi et bilde av hvordan, og jeg skal risse opp noen mulige perspektiver for hvordan den fagkritiske bevegelsen i Norge kan utnytte historiefagets store muligheter.

Møtet med skolen

Det første som møtte de omlag 40 studentene inne i Kirkestuas forsamlingssal, var en oppglødd lektor Tore Pryser som ville forklare oss noe om historiefagets problemer og egenart. Han ga alle som trodde at "objektivitet" hadde noe med historiefaget å gjøre, klar beskjed:

"Det er viktig å bli kvitt den oppfatning at historie er noe som er objektivt gitt på forhånd, slik en kan få inntrykk av i de historiebøkene som oftest brukes i skolen. Videre må dere slutte å tro at historien er noe som professorer (eller høgskolelektorer) kjenner alle sider av, og som man uproblematisk og effektivt kan formidle til studenter, elever og andre interesserte.

Tvert imot er historiske problemer ofte gjenstand for stor ueighet blant forskerne, noe som ofte har sitt grunnlag i ulik politisk oppfatning og verdistandpunkt. En historiker som er sosialist, kommer ofte til anderledes resultater enn en som er konservativ; den første bygger gjerne på en materialistisk historieoppfatning, mens den siste kanskje har et mer idealistisk syn."

Tore Pryser forklarte litt om forholdet mellom samfunnets økonomiske og sosiale basis og den politiske og kulturelle overbygning, og sa at historikeren mer måtte beskjefte seg med klasser og grupper av mennesker enn med enkeltindivider.

Noen av studentene ble begeistret over å få høre slikt som programerklæring for et studium. Andre ble kanskje overrasket, men i løpet av studiet har de aller fleste studentene blitt enige med lærerne i deres orientering mot problemløsning framfor kunnskapstilegning.

Lærerne

Alle de tre lærerne er menn i trettiårene med et nylig avsluttet studium bak seg ved universitetet i Oslo.

Tore Pryser er ivrig, pratsom og uvøren. Han går inn i studentmiljøet med liv og sjel, ikke bare på det faglige område. Tore er sosialhistorikeren blant de tre: "Det er ingen grunn til å legge skjul på at jeg personlig har valgt å drive forskning på arbeidere og småkårsfolks historie utfra en sosialhistorisk tilnæringsmåte fordi jeg oppfatter meg selv som sosialist," sa han i den introduksjon jeg allerede har sitert fra. Tore skrev hovedoppgave om Thrane-bevegelsen i Ullensaker og er særlig opptatt av sosiale omdanningsprosesser ved kapitalismens framvekst i Norge under andre halvpart av forrige århundre. Han arbeider også med lokalhistorie i Lillehammer og har hatt en artikkelserie i Dagningen om Lillehammers historie med vekt på arbeiderbevegelsens utvikling.

Terje Halvorsen er stille, beskjeden og grundig, tilsynelatende nokså formell, men med en lun humor gjemt bakom. Han snakker først når han virkelig har noe å si, men da ofte med en slik kraft og med så godt belegg for sine uttalelser, at det kan bli en alvorlig sak å motsi ham. Terje har særlig greie på okkupasjonshistorie og på Norges Kommunistiske Parti. Han skrev hovedoppgave om splittelsen av NKP i 1949 og arbeider nå med NKPs motstandsarbeid under okkupasjonen.

Paul Knudsen er den mest selvsikre, dristige og teoretiske av de tre. Han er full av ideer - noen glimrende, andre mindre realiserbare - og har evnen til å begeistre og bli begeistret. Pauls interessefelt ligger nær opptil de områder som går hyppigst igjen som debatter i venstresidas tidsskrifter og aviser - imperialismeteorier, leninisme, den russiske og kinesiske revolusjon, arbeiderbevegelsens utvikling. Han skrev hovedoppgave om Herøya-konflikten 1949.

Seminarene

De tre lærerne har ledet tilsammen ti plenumsseminarer i løpet av året, over to eller tre uker med tre møtedager i uka. De går to og to sammen om hvert seminar. En har ansvaret for å legge fram stoff om det emnet som tas opp. Den andre skal påpeke mangler i den førstes argumentasjon, bryte ham av og skape diskusjon og aktivitet blant studentene. Dette gir en levende og spennende seminarform som

hindrer dødtid og lærer oss opp i å se kritisk på det vi hører. Vi studenter har også deltatt såpass aktivt dette året at seminarene minner mer om dialoger enn forelesninger. En forutsetning for at seminarene skal bli vellykket, er likevel at studentene har lest litteratur om emnet. På dette punktet har det av og til sviktet, og det har svekket verdien av seminarene.

1814

Det første seminaret tok utgangspunkt i 1814, selv om 1814 nok var litt tidlig til å kunne gå inn under begrepet samtidshistorie. I studieplanen avgrenses samtiden bakover til omlag 1870. 1814 egnet seg imidlertid godt som introduksjonsseminar, fordi det kunne vise oss to ting: For det første at det bildet av 1814 ~~x~~ vi har fra 17-mai taler og skoleverk er en myte. For det andre sammenhengen mellom historikernes politiske syn og deres oppfatning av en historisk hendelse. De fleste tidligere historikere har skrevet et eller annet om 1814. Vi kunne dele dem inn i to tradisjoner: en Venstretradisjon (Sars, Bergsgård, Koht, Bull (?), Worm-Müller) og en konservativ tradisjon (Jacob Aall, Birkeland, Yngvar Nielsen, Sverre Steen), og vi kunne se hvordan den første tradisjonens sterkt ideologiske karakter sperret for forståelse av det som skjedde i 1814. Den konservative tradisjonens ideologi åpnet derimot for forståelse. Den var i opposisjon til den nasjonale retorikk og måtte avdekke viktige sammenhenger for å styrke sin opposisjon. Grunnloven var ikke noen nasjonal frigjøringsbevegelses verk, men en gave fra to konger som sloss om folkets støtte for å sikre sin maktstilling.

Vi brukte også 1814 som utgangspunkt for en vurdering av den norske statens karakter i forrige århundre, d.v.s. en vurdering av J.A. Seips teori om embetsmannsstaten. Her kritiserte vi Seip for ikke i tilstrekkelig grad å se staten og dens frihandelspolitikk i lys av dens funksjon som redskap for borgerskapet under handelens vekst og industrialismens gradvise framvekst i andre halvpart av århundret.

Industrialismens framvekst

Tore ledet et eget seminar om industrialismens framvekst, særlig i England fra 1750-80 og i Norge nokså svakt fra 1840/60. Vi tok opp forholdet mellom befolkningsutvikling og framvekst av industri, og vi så hvordan industrialismen flyttet befolkningen til byer og tettsteder, styrket kjernefamilien i forhold til flergenerasjonsfamilien,

reduuerte tallet på fødsler og skapte den moderne arbeiderklassen. På denne måten så vi hvordan overgangen fra en produksjonsmåte til en annen medførte svære sosiale endringer. Vi tok også for oss endringer på det organisasjonsmessige område. Nettopp i forbindelse med industrialismens framvekst vokste "assosiasjonsånden". Det ble dannet humanitære og religiøse foreninger, økonomiske interesseorganisasjoner og politiske partier. Viktigst var det kanskje at arbeiderbevegelsen vokste fram. Her merket vi oss at det var håndverkerne, ikke industriarbeiderne, som var avantgarden i arbeiderbevegelsen. Håndverkerne opplevde at mulighetene for å avansere fra svenn til mester ble stadig mindre og at produksjonen ble mer og mer industrielt organisert. Gjennom sine organisatoriske tradisjoner fra laugstida, sitt høye utdanningsnivå og inntektsnivå (i forhold til det nye industriproletariatet) og sine internasjonale kontakter, hadde håndverkerne større forutsetninger for å organisere seg både faglig og politisk enn andre arbeidergrupper.

Imperialismen

Ettersom den industrielle produksjon økte og det vokste fram større og sterkere selskaper, begynte også kapitalen å vokse ut over de nasjonale grenser. Vi fikk imperialismen.

Dette var emnet for det tredje seminaret, som Paul ledet. Pauls syn var at en burde operere med ulike teorier for romerrikets imperialism, imperialismen under merkantilismen, og den nye imperialismen fra ca. 1870. Når det gjaldt den siste, var de fleste av oss enige om å legge oss nær opp til Lenins teori om imperialismen som et stadium i kapitalismens utvikling. Det ble vi først etter å ha satt Lenins imperialismeteori opp mot andre teorier og en rekke angrep som har vært rettet mot ham. Særlig kritiserte vi en artikkel av Schumpeter sønder og sammen, som definerte imperialismen som "en stats tilbøyelighet til ubegrenset og hensiktsløs militær ekspansjon." Vi mente at historikere oppgir sin oppgave hvis de betegner et viktig fenomen som hensiktsløst.

Den store depresjonen fra 1873 med dens raske fall i britisk eksport var en viktig årsak til den monopolisering og kartellisering som dannet mye av grunnlaget for imperialismen. Det mest industrialiserte landet, England, var alt fra før også det land som hadde herredømmet internasjonalt. Krisen bragte England ut på leting etter nye områder for økonomisk restitusjon og ny ekspansjon. Den nye oppadstigende tyske kapitalismen skapte de samme politiske mål for den tyske stat, som imidlertid ble utestengt fra ekspansjon av kolonimak-

ten England. Dermed oppsto den motsetningen mellom tyske og engelske imperialistiske røvere som forårsaket 1. verdenskrig. Krig og imperialism har også senere hørt nøye sammen. Erik Nord viste oss i en gjesteforelesning sammenhengen mellom Vietnamkrigen og USA-Imperialismens utvikling.

De imperialistiske maktenes behov for å eksportere kapital var også en årsak til den raske industrivekst i Norge omkring århundreskiftet. Storindustri ble ~~skapt~~^{bygget} med britisk, fransk og svensk kapital. Dette skapte et nytt og ekspansivt investeringsklima i Norge i det hele tatt, noe som endelig gjorde kapitalismen til dominerende produksjonsmåte også her til lands.

Den sterke industrialiseringen av Norge omkring århundreskiftet falt sammen med en internasjonal høykonjunktur, som hadde avløst den store depresjonen i midten av 90-årene. Både under industrialisme- og imperialismeseminaret la vi vekt på å se historisk endring i lys av økonomiske konjunkturer og økonomisk utvikling.

Økonomisk historie

I det fjerde seminaret, som også Paul var ansvarlig for, og der Tore kom inn med avbrytelser, spørsmål og kommentarer, tok vi økonomisk utvikling, økonomisk teori og økonomisk politikk direkte for oss. Vi tok utgangspunkt i kapitalismens stadig tilbakevendende kriser og forskjellige forsøk fra politiske økonomers side på å forklare disse. Dermed fikk vi også et visst innsyn i de mest framtreddende teoriene om kapitalismen. Vi gikk videre ved å ta for oss den spesielle krisen i mellomkrigstida med utviklinga av de internasjonale gjeldsforhold, sammenbruddet i pengesystemet, tilbakegangen i verdenshandelen og arbeidsløsheten. Vi så hvordan krisen ga opphav til en endring både i statenes økonomiske politikk (f.eks. New Deal) og i de herskende økonomiske teorier (Keynes), endringer som imidlertid i svært liten grad virket tilbake på den økonomiske utvikling; Even Lange viste oss i en gjesteforelesning hvordan den økonomiske oppgangen i Norge i andre halvpart av 30-årene overhodet ikke skyldtes DNAs overtakelse av regjeringmakten.

Kvinnehistorie

Kapitalismens kriser generelt og krisen i mellomkrigstida spesielt fikk også store virkninger for kvinnene, som ble en industriell reservearmé. De kunne sendes hjem til "Kinder, Kirche und Küche" når det

var lavkonjunktur og trekkes inn igjen som arbeidskraft under oppgangstider.

Under Tores kvinnehistorie-seminar, som gikk en uke før jul og en uke etter, studerte vi kvinnens stilling fra 1600-1850, kvinnen i bondesamfunnet fra ca. 1850, arbeiderkvinnenes kår, den borgerlige kvinne og den politiske kvinnebevegelsen med kampen for stemmeretten. Vi tok også for oss det victorianske kvinnesyn og kvinnens stilling i u-land.

Under behandlingen av arbeiderkvinnenes kår så vi på resultatene fra Elisabeth Lønnas interessante hovedoppgave om striden i arbeiderbevegelsen i mellomkrigstida om gifte kvinners adgang til lønnet arbeid. I 1925 vedtok LO-kongressen å motarbeide gifte kvinners erverv hvis det ikke var nødvendig for familiens eksistens. I 1928 bestemte Oslo formannskap, typisk nok med Høyres og DNAs stemmer mot Venstres og NKPs, at gifte, forsørgede kvinner skulle gå først ved innskrenkninger og at de ikke skulle ansettes i kommunen. NKP argumenterte for arbeiderklassens samlede kamp, uansett kjønn, ~~for bedre kår~~. Venstre snakket om den dyktigstes rett til arbeid, uansett kjønn. DNAs og LOs standpunkt førte til dannelsen av en kvinneopposisjon, som fikk endret LOs holdning ved en kampavstemning på et tidspunkt da krisen var i ferd med å gli over og det ikke lenger var så viktig å holde kvinnene utenfor.

I tilknytning til denne opposisjonen ble det ført en debatt i arbeiderbevegelsen som kanskje på en bedre måte avslører prinsipielle holdninger til kapitalismen enn programdiskusjoner og standpunkter til Moskva-teser og revolusjonen i Russland.

Revolusjonene i Russland og Kina

I Pauls seminar om revolusjoner i moderne tid tok vi, Pauls vane tro, utgangspunkt i begrepsdefinisjoner. Vi ble enige om å avvise amerikansk sosiologisk revolusjonsdefinisjoner, som er begivenhetsorienterte og knytter begrepet til bruk av vold, gjerne urettmessig bruk av vold. I stedet valgte vi å operere med et prosessorientert revolusjonsbegrep, kanskje best formulert av Lenin i "Brev om taktikken": "Overføringen av statsmakten fra en klasse til en annen er det første, det grunnleggende tegn på en revolusjon, både i den strengt vitenskapelige og den praktisk politiske betydning av dette begrepet." Lenins og Maos verker kom til å spille en stor rolle for vår gjennomgåelse av den russiske og kinesiske revolusjon. Mens vi maktet å be-

skrive revolusjonenes bakgrunn i et samfunn der produksjonsmåten dannet rammen for samfunnsformasjonenes ulike særtrekk, ble vårt bilde av selve revolusjonene farget av en forestilling om Lenin, Mao og deres to kommunistpartier som subjekter og klassene i det russiske og kinesiske samfunn som objekter. Dette tok vi opp en kritikk av mot slutten av seminaret, en kritikk som avslørte et alvorlig problem for marxistisk historieforskning. På den ene siden er det klart at vi skal se alle historiske hendinger på bakgrunn av deres materielle forutsetninger. Det må prinsipielt også gjelde framveksten av marxismen. På den andre siden aksepterer vi Marxs tese: "Filosofene har bare fortolket verden forskjellig, det kommer an på å forandre den", og vi mener at denne forandring bare kan skje ved hjelp av en revolusjonær teori.

Når vi så skal beskrive arbeiderklassens egen historie, oppstår problemet: Skal vi søke forklaringen på revolusjonene i Russland og Kina, i særtrekk ved disse landenes produksjonsforhold og klassestruktur? Eller skal vi tillegge leninismen og maoismen avgjørende vekt? Skal vi finne årsakene til de tyske og norske sosialdemokratiens oppsuging i kapitalismen, i særtrekk ved disse landenes produksjonsforhold og klassestruktur? Eller skal vi søke begrunnelsen i Kautskys forvrengning av marxismen og Tranmæls teorifientlighet?

Det er klart at svaret ikke kan bli noe enten eller. Problemet er hvordan vi skal formidle mellom de to typer forkjøring. Det problemet klarte ikke vi å løse.

Vi klarte heller ikke å nå fram til noen tilfredsstillende forståelse av Tysklands og Norges politiske utvikling i mellomkrigstida, ettersom vi verken hadde noe eget seminar om fascismen eller om arbeiderbevegelsens utvikling. Dette ble kritisert under studentenes oppsummering av året. Temaer fra disse feltene var likevel rikt representert i de skriftlige oppgavene, som ble utarbeidet av arbeidsgrupper på studiet. Vi kom inn på disse emnene når vi leste i kjernelitteraturen ~~på pensum~~, og dessuten kom vi inn på fascisme og sosialdemokrati i forbindelse med seminaret om okkupasjonen av Norge 1940-45.

Okkupasjonen

Utfra den manglende kjennskap til tysk fascisme og norsk sosialdemokrati ble det vanskelig å se okkupasjonshistorien som del av den tyske og norske kapitalismens utvikling. Vanskene med å utvikle en marxistisk okkupasjonshistorie økes ved den omfangsrike litteraturens

store begrensninger; Den er stort sett preget av ukritisk tilslutning til hjemmefrontledelsens synspunkter. Dessuten er det en ulempe at en av de få som har skrevet kritisk om norsk okkupasjonshistorie, Terje Valen, har kastet seg på en ml-inspirert skurketeori med mange tvilsomme resonnementer i kjølvannet.

Utfra dette grunnlaget anså Terje, som var ansvarlig for okkupasjonsseminaret, det umulig å formidle en marxistisk forståelse av emnet. Han konsentrerte seg først om økonomisk og politisk utvikling i månedene etter okkupasjonen i 1940 og stakk her fullstendig hull på myten om samstemmig norsk motstand mot tyskerne. Ledende kretser i det okkuperte Norge gikk tidlig inn på et administrativt samarbeid med tyskerne, og det økonomiske samarbeidet begynte så å si fra første stund.

Terje tok videre for seg de ulike linjene for motstandsarbeidet. Den sivile motstandsledelsen ønsket nærmest å begrense motstanden til å være mot nazifiseringsframstøtene til NS. Den militære motstandsledelsen ville svært lenge bare bygge opp styrker som skulle holdes i beredskap i tilfelle alliert invasjon og ikke brukes til sabotasje eller gerilja, og det ble aldri sendt ut paroler fra ansvarlige hjemmefrontkretser som tok sikte på å bekjempe det økonomiske samarbeidet med okkupasjonsmakten. Bare NKP fulgte en full motstandslinje fra 1941.

Rent historisk kan derfor Hjemmefrontens innsats for å begrense motstanden og dens rolle som organ for samling av borgerlige og sosialdemokratiske eliter i et skikt med vesentlige ideologiske fellestrekk - være vel så interessant som dens innsats i motstandsarbeidet. Ved å legge vekt på slike sider ved Hjemmefronten kan en se den politiske utviklinga under krigen som ledd i en kontinuerlig utvikling mot klassesamarbeid og korporatisme. Dermed kommer okkupasjonen inn som en del av, og ikke bare et brudd på norsk historie.

Et slikt perspektiv vil også føre videre til den nasjonale samling i toppen og den sterke undertrykking av kommunistene og alle tilløp til selvstendig bevegelse i arbeiderklassen, som gjorde seg gjeldende i de to tiårene etter den nasjonale frigjøring.

Den kalde krigen

Under det nest siste seminaret tok vi for oss den kalde krigen mellom USA og Sovjet, der vi satte tradisjonalistenes og revisjonistenes

synspunkter (to retninger i amerikansk historieforskning) opp mot hverandre. Vi kritiserte videre begge for å være altfor opptatt av hvem som hadde skylden. I stedet må det være riktig å se de to supermaktenes politikk i lys av de interesser de representerer internasjonalt. Det betyr at USA må vurderes som verdens fremste imperialistiske makt, og at Sovjets dominans i østblokken riktignok dels må ses som defensiv stormaktsstrategi, men også må analyseres som utslag av endringer i det sovjetiske samfunn selv.

Vi gikk også inn på den kalde krigens nedslag her hjemme i den hetz som DNA og de borgerlige gikk sammen om mot NKP og mot alle tilløp til klassekamp. Paul tok særlig for seg Herøyakonflikten i 1948 og beskrev hvordan denne kunne undertrykkes ved hjelp av beskyldninger mot aksjonen for å være inspirert fra utlandet, for å være ledet av en norsk femtekolonne og for å være rettet mot den norske arbeiderklassen. (Herøya-konflikten dreide seg om et krav fra helkontinuerlige skiftarbeidere om 42 timers arbeidsuke.)

DNAs aktive innsats i undertrykkelsen av klassekampen må ses i lys av at partiet var blitt statsbærende. I perioden 1930-50 ble lønnskamp erstattet med arbeidsfred som overordnet verdi for arbeiderbevegelsens ledere. Det fremste mål etter krigen ble å øke produksjonen, og da ble det nødvendig å begrense lønnsøkningene og hindre streiker. Dette bragte lederne i motsetning til arbeiderklassen. ~~For å tilsløre denne motsetning var~~ ^{var} beskyldningene mot lederne av klassekampen for å være utenlandske agenter, et egnet middel, til å tilsløre denne motsetning.

Etterkrigshistorie

Under årets siste seminar om økonomisk og politisk utvikling fra 1945 forsøkte vi å følge opp disse tankebaner, men lyktes ikke på noen tilfredsstillende måte. Hovedårsaken til dette var nok manglende litteraturgrunnlag. Den nyutkomne boka av T. Bergh og H.Ø. Pharo (red): "Vekst og velstand", skuffet sterkt. Som titelen allerede sier, er denne boka orientert omkring helt tradisjonelle synsmåter og begreper, som økt levestandard, gjenreisning, vekst osv. (Den uheldige geografiske konsentrasjonen blir et biprodukt.) Det er en grå framstilling, som de ansvarlige politikere fra perioden vil ta til seg med beroliget begeistring (Jfr. uhyre positiv anmeldelse i Arbeiderbladet).

Etterkrigsseminaret ble likevel en positiv erfaring fordi Noralv Veggeland holdt en god forelesning om norsk distriktspolitikk etter krigen og fordi Terje og Paul hadde en fin avslutning på året da de

ledet en diskusjon om "ettpartistaten og korporatismen".

Uttrykket "ettpartistaten" er hentet fra J.A. Seips essay "Fra embetsmannsstat til ettpartistat", et essay som har betydd mye for oss gjennom hele året, både som inspirator og som hoggestabbe for kritiske økser.

Under avslutningen måtte vi i hovedsak gi Seip rett når det gjelder karakteristikken ettpartistat på perioden 1945 til 1963. Det er riktig at Arbeiderpartiet tok seg den avgjørende makt i staten på bekostning av storting og regjering i dette tidsrom. Det er også riktig at de viktige politiske avgjørelsesprosesser gikk sin gang og i realiteten ble avsluttet innen ett og samme parti. En rekke undersøkelser har gitt klare eksempler på det. (f.eks. Benum: Spania-saken, Eriksen: DNA og NATO, og Hoffmann: Påskeopprøret.).

Likevel er ikke en slik karakteristikkk tilfredsstillende som formel for en periode i et lands historie, ettersom den bare griper statens karakter i seg selv, ikke dens funksjon i samfunnet. Seip deler inn norsk historie i tre faser, embetsmannsstaten fra 1814 til 1884, flerpartistaten fra 1884 til 1940/45 og ettpartistaten fra 1945 til 1963 (?). Edvard Bull har lansert en sosialhistorisk motinndeling som tar sitt utgangspunkt i bondesamfunnet. Ca. 1860 blir dette avløst av kapitalismens frigjørende fase, som varer til 1920. I 1935 begynner den organiserte kapitalismes epoke.

Slike faseinndelinger har liten verdi i seg selv. De kan vise sin berettigelse når de anvendes i en lengre historisk framstilling. Seip arbeider med sin "Utsikt over Norges historie". Første del kom i 1974 og dekker tidsrommet 1814 til ca. 1860. Bull skriver de siste bindene av Cappelen's store Norges historie. Slik vil vi i løpet av noen år få materiale til å sette disse modellene opp mot hverandre og kanskje stable på beina en ny modell mot dem begge. Utfra en klarere marxistisk tankegang kan det være riktig å skille mellom førkapitalistiske produksjonsforhold fram til omlag 1850/60, kapitaliseringsfasen fra 1850/60 til 1900/14 og monopoliseringsfasen fra 1900/14 til i dag. Skulle vi angi formler for statens utvikling i samme tidsrom, kunne vi beholde betegnelsen embetsmannsstaten for tidsrommet 1814-1884, men snakke om den liberale stats klassiske periode (med framveksten av det borgerlige demokrati) fra 1884-1914. Fra 1914 til 1950/60 har vi så framveksten av den korporative stat. For å vise denne eller en lignende faseinndelings berettigelse måtte det foretas en omfattende marxistisk analyse av kapitalismens utvikling

i Norge, knyttet til grundig forskning i økonomisk, sosial og politisk utvikling.

Korporatismen ville være særlig interessant i denne sammenheng. Vi kan definere dette begrepet som "institusjonalisert klassesamarbeid med staten og organisasjonene som aktive deltakere". Samarbeidet mellom staten og organisasjonene begynte her i landet allerede i tida etter århundreskiftet, da også staten utvidet sitt virkeområde kraftig. Særlig under 1. verdenskrig ble det fart i denne utviklingen. Det nye som skjedde i 30-årene, var at også arbeiderbevegelsens organisasjoner ble trukket inn i samarbeidet. Samarbeidet ble virkelig klassesamarbeid. De særinteressene som var blitt organisert i tilknytning til statsapparatet, kunne dermed ideologisk kamufleres som fellesinteresse, sosialisering, sosialdemokratisk reformpolitikk osv. Arbeiderbevegelsen ble statsbærende. Forklaringen på at dette kunne skje må vi lete etter i arbeiderbevegelsens historie. ~~XXXXX
XX~~ Her dukker problemet opp på nytt: Skal vi forklare sosialdemokratiet oppsuging i korporatismen med materielle forhold, eller skal vi begrunne den med mangel på revolusjonær teori?

Vi må ihvertfall være klar over at uten en revolusjonær teori, blir det ingen revolusjonær bevegelse. Da blir bevegelsen en del av korporatismen. Den blir ansvarliggjort og fanges inn av det Seip kaller hertuginnens favntak.

Historisk materialisme ?

På dette streiftoget gjennom årets seminarer har jeg selvsagt ikke kunnet gi noen representativ framstilling, verken av lærernes synspunkter eller de andre studentenes opplevelse av året. Jeg har bare trukket fram det som har interessert meg spesielt som marxistisk orientert student, særlig det som har kunnet vise at vi har fått et sammenhengende perspektiv på norsk og internasjonal historie. Vi har hatt flere seminarer enn dem jeg har omtalt. Tore Linné Eriksen hadde en glimrende innføring i utviklingsproblemer, belyst ved Afrika. Vi arrangerte en ekskursjon til skogbruksmuseet i Elverum, der vi lærte om skogsarbeidernes leveforhold, om deres kamper mot skogeierne i mellomkrigstida og om fascismens stilling på landsbygda. Vi holdt et seminar om kvinnehistorie og forholdet mellom historie og politikk sammen med en delegasjon studenter og lærere fra historisk institutt i Oslo. Endelig hadde vi før jul et studentorganisert metodeseminar,

der vi tok opp noen borgerlige vitenskapsteorier til kritisk behandling, forsøkte å bli enige om hva historisk materialisme er og hvordan marxistisk historieskrivning bør skje i praksis.

Det siste viste seg vanskelig. Vi er enige om en del viktige ting, som at det materielle har forrang for det åndelige, at det er klassekampen som driver historien framover osv. Den felles erkjennelse av dette har også satt sitt preg på skolen vår og gjort den til det den er. Metodeseminaret viste at vi må videre. Vi må bestemme kapitalismen utfra en marxistisk kapitalforståelse. Vi må makte å betrakte de enkeltfenomener vi studerer i lys av en helhetsoppfatning av det samfunnet disse fenomenene og vi selv er en del av. For å oppnå dette må vi sørge for at de som studerer historie, også studerer marxismen og ser det i sammenheng. Noen steder må dette arbeidet gjøres av egne fagkritiske grupper. Hos oss har ikke det vært nødvendig fordi hele skolen på Maihaugen på et vis inngår i den fagkritiske bevegelsen. Dessuten har systemet med gruppearbeid gitt oss store muligheter til å jobbe med det vi har hatt lyst til.

Gruppearbeid

For studentene på Maihaugen er det obligatorisk å organisere seg i små arbeidsgrupper på fra 3 til 5 medlemmer. I tillegg har det vært dannet større grupper som diskuterer forskjellige spørsmål mer uformelt. Det vil bli lagt mer vekt på slike storgrupper neste år. Smågruppene fungerer først og fremst i forhold til de to såkalte "14-dagersperiodene", en om høsten og en om våren. I disse periodene blir det ikke holdt seminarer. Gruppene arbeider intenst i disse 14 dagene med å utforme et omlag 40 siders skriftlig arbeid om et selvvalgt emne, som skal stensileres opp og evalueres av alle studentene i plenum. Det er umåtelig lærerikt å utforske et emne sammen med 2-4 andre studenter og forme noe skriftlig sammen. Noen ganger gjør personlige, politiske eller andre motsetninger det vanskelig å nå et tilfredsstillende resultat. Andre ganger får du en følelse av at gruppa representerer en virkelig tre, fire eller femdobling av en enkeltpersons arbeidskraft. Vi går kanskje særlig aktivt inn for gruppearbeidet fordi eksamen foregår på samme måten. Da er bare ikke emnet helt selvvalgt. Vi utformer fire emneforslag og får trukket ut ett av dem den dagen eksamen begynner.

Etter mitt syn er den store mengden skriftlig arbeid som gjøres på Maihaugen en av de virkelig store fordelene ved denne skolen. Det å skrive noe selv om et emne er uhyre mye mer lærerikt enn bare å lese med sikte på å reprodusere kunnskapene under en 8-timers eksamen. I tillegg kommer alt det vi lærer av det de andre har skrevet, og som vi skal evaluere. På Maihaugen har 9 grupper laget 18 skriftlige produkter dette året. I tillegg kommer gruppebesvarelsene til eksamen og ett individuelt essay fra hver student som er blitt en del av eksamen i år. Det individuelle essayet er blitt innført for å tilfredsstille kravet fra universitetene for å godkjenne studiet på Maihaugen som grunnfag. Nå er samtidshistorie godkjent som uspesifisert grunnfag med sperre mot historie. Det vil si at det kan kombineres med andre fag i en universitetsgrad, men at du ikke kan bygge videre på samtidshistorie hvis du vil fortsette å studere historie.

Det er universitetene vi i stor grad har definert oss i forhold til. De har stilt krav for å godkjenne oss som grunnfag. Det er deres opplegg vi har følt oss i opposisjon til og ønsket å påvirke til forandring. Oppland DH er imidlertid så langt fra den eneste DH-skole som underviser i historie. Under et seminar som ble holdt 16-17 april møtte vi representanter både fra universitetene og fra historiefagene på de andre DH-skolene.

Volda-seminaret

Seminaret ble arrangert av lokalhistoriestudentene på Volda. Det møtte studenter fra universitetene i Bergen og Tromsø, men ikke Trondheim og Oslo. Det kom folk fra Sogndal, Bodø, Volda og Lillehammer DH-skoler, men Bø manglet. Under presentasjonsrunden kom det fram at Bø og Bodø har temmelig tradisjonelle grunnfagsopplegg, mens Sogndal skiller seg ut ved å slå sammen historie og samfunnsfag, og Volda ved å legge vekt på lokalhistorie. Ellers hadde jeg inntrykk av at oppleggene andre steder var kommet forholdsvis kort i å bryte nye veier. Det var stor interesse blant studentene for faglig kontakt mellom DH-skolene og universitetsmiljøene, men det at alle ^{DH-}studiene bare er ett-årige gjør det vanskelig å stable noe fagkritisk kontaktnett på beina. Det beste er nok at fagkritikken får blomste der og når forholdene ligger til rette for det, og at det holdes kontaktseminarer når noen har gjort såpass mye at de har mulighet for å arrangere et. Det må være viktig at det fagkritiske arbeidet kommer raskt i gang både på DH-skolene og universitetene når høstsemestret starter.

Perspektiver

Historiefaget gir store muligheter for å skape innsikt i maktforhold og samfunnsutvikling. En marxist må kjenne historien. "Vi kjenner bare en eneste vitenskap, historievitenskapen", sier Marx i Den tyske ideologi. I Danmark er det i ferd med å skapes en marxistisk historieforskningstradisjon rundt tidsskriftene Den Jyske Historiker og Historievitenskap. Her i landet har sosialistiske historikere arbeidet altfor isolert fra hverandre, gjerne med lite perspektivrike skildringer av fenomener fra arbeiderbevegelsens historie, og de har satt seg altfor dårlig inn i marxismen. Dette må vi rette på. Vi må organisere oss i marxistiske arbeidsgrupper på studiene. Vi må drive prosjektarbeid. Studentene på Maihaugen har oppfordret Oppland DH-skole til å arbeide for en forlengelse av studiet til 2 år med sikte på mellomfagsstatus og til å få ansatt en fjerde faglærer så snart som mulig. Universitetsstudentene og studenter på andre DH-skoler må benytte seg av mulighetene til å lage semesteroppgaver. Grupper av studenter bør skrive om beslektede emner, se arbeidet sitt i sammenheng, og få spredt resultatene til andre miljøer. Det samme gjelder i aller høyeste grad hovedoppgavene ved universitetene. De må skrives utfra målet kollektiv erkjennelse, ikke først og fremst personlig karriere. Vi må arrangere seminarer for hverandre, og vi må skrive i SPOR.

Lillehammer 1/6 -77

Stein Tønnesson